

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 347

Ekonomia

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Magdalena Rękas

Grażyna Węgrzyn

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-418-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
Łukasz Abramczuk, Konrad Jabłoński, Aldona Skarzyńska: Projekcja opłacalności zbóż i rzepaku w zależności od kosztów uprawy i wyników produkcyjnych	13
Irena Augustyńska-Grzymek: Bezrobocie a emigracja ludności wiejskiej na przykładzie regionu Pomorze i Mazury	22
Ryszard Barczyk: Znaczenie przemian banków komercyjnych w kształtowaniu morfologii cykli kredytowych w Polsce w latach 1998-2013	32
Nicoletta Baskiewicz: The role of the process owner in the successive stages of the process management	45
Aneta Bernatowicz: Zarządzanie zasobami ludzkimi w procesie budowania kapitału pracy przedsiębiorstwa budowlanego	56
Agnieszka Bretyn: Konsumpcja gospodarstw domowych w Polsce na tle wybranych krajów Unii Europejskiej	65
Kazimierz Cyran, Sławomir Dybka: Dystrybucja produktów na tle pozostałych obszarów wykorzystania Internetu w przedsiębiorstwach sektora żywnościowego (np. woj. podkarpackiego)	75
Sławomir Czetwertyński: Wirtualizacja dóbr informacyjnych na przykładzie usługi „wideo na życzenie”	86
Magdalena Czulowska, Marcin Żekało: Koszty żywienia krów w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji mleka	97
Małgorzata Deszczka-Tarnowska: Rynek mikrokredytów – analiza porównawcza na przykładzie Polski i Niemiec	105
Grzegorz Dybowski: Relacje ekonomiczne w polskim łańcuchu drobiarskim.....	115
Mateusz Folwarski: Analiza zależności wpływu wybranych zmiennych na poziom wynagrodzeń kadr zarządzających w bankach w wybranych krajach	125
Artur Grabowski: Znaczenie ekonomiczne zimowych igrzysk olimpijskich – implikacje dla Polski	134
Aleksander Grzelak, Angelika Dziubak: The selected problems of economic development of Mexico at the beginning of the twenty-first century....	144
Marcin Halicki, Bogusław Ślusarczyk: Analysis of the impact of economies' internationalization in the portfolio management process	155
Anna Horodecka: „Homo oeconomicus” jako podstawa ekonomii – krytyka i alternatywy	166

Żaklina Jabłońska, Piotr Jabłoński: Franczyza w małych i średnich sklepach spożywczych działających w Polsce.....	184
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Modelowanie rynku energii przy użyciu nowoczesnych metod prognostycznych.....	195
Michał Jurek: Model biznesowy banków spółdzielczych w Polsce – ryzyko i wyzwania.....	205
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak: Wielowymiarowa analiza porównawcza rozwoju regionalnego Polski Wschodniej i Zachodniej.....	215
Janusz Kot, Ewa Kraska: Współpraca jako element działalności przedsiębiorstw zlokalizowanych w klastrach (na przykładzie regionu świętokrzyskiego).....	228
Andrzej Kowalczyk: Konkurencyjność przedsiębiorstw – wybrane zagadnienia.....	239
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: Alternatywne podejście do analizy efektów BIZ w obszarze produktywności.....	251
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: Rola integracji gospodarczej w kształtowaniu procesów rozwojowych – analiza w kontekście kreatywnej destrukcji.....	262
Hanna Kruk: Hipoteza rajów dla zanieczyszczeń – ujęcie teoretyczne.....	272
Anna Krzysztofek: Nowa formuła Respect Index.....	282
Justyna Kujawska: DEA jako metoda oceny niemedycejszych determinantów zdrowia.....	293
Paweł Kulpaka: Model konsumpcji permanentnej M. Friedmana a keynesowskie funkcje konsumpcji – empiryczna weryfikacja wybranych teorii na przykładzie Polski.....	303
Wojciech Leoński: Korzyści i koszty związane ze stosowaniem koncepcji CSR w przedsiębiorstwie.....	314
Józef Łobocki: Rola zakorzenienia lokalnego w warunkach gospodarki globalnej.....	323
Agnieszka Łopatka: Rozwój społeczny z rozróżnieniem płci w aspekcie wskaźnika HDI w Polsce.....	331
Aleksandra Majda: Internal determinants of competitive advantage in Polish and Italian family businesses in the time of knowledge-based economy-comparative analysis.....	341
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz: Analiza przebiegu i realizacji działań zawartych w IV osi „Leader” PROW 2007-2013.....	353
Anna Nowak, Agnieszka Kamińska, Monika Różańska-Boczula: Przemysłowe zróżnicowanie potencjału produkcyjnego rolnictwa w Polsce.....	363
Artur Ostromięcki, Dariusz Zając, Andrzej Mantaj: Znaczenie zasobów ziemi w działalności rolniczej rolników prowadzących dodatkowo pozarolniczą działalność gospodarczą.....	373
Magdalena Ratalewska: Przedsiębiorczość w sektorach kreatywnych.....	382

Jerzy Rembeza, Grzegorz Przekota: Sezonowość bezrobocia w krajach Unii Europejskiej.....	391
Agnieszka Skoczyła-Tworek: System kontroli wewnętrznej jako strategiczna linia obrony przed ryzykiem korporacyjnym.....	400
Feliks Marek Stawarczyk: Płaca minimalna a zatrudnienie – teoria i praktyka	409
Stanisław Swadźba: 10 lat w Unii Europejskiej. Gospodarka Polski na tle pozostałych gospodarek nowych krajów członkowskich.....	419
Piotr Szajner: System regulacji rynku cukru w UE a funkcjonowanie oligopolu cukrowego w Polsce.....	431
Jarosław Szostak: Przyczynki do rozważań wokół społecznej gospodarki rynkowej.....	441
Monika Szyda: Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju handlu internetowego w Polsce.....	454
Piotr Urbanek: Programy partycypacji we własności jako narzędzie kreacji czy destrukcji wartości dla akcjonariuszy.....	464
Zuzanna Urbanowicz: Wpływ polityki pieniężnej Europejskiego Banku Centralnego na stabilność cen w strefie euro.....	473
Małgorzata Wachowska: Rola bliskości geograficznej w pozyskiwaniu wiedzy. Badanie cytowań patentowych.....	483
Tatiana Wiśniewska: Funkcjonowanie placówek medycznych w kontekście wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w świetle badań własnych.....	492
Danuta Witzak-Roszkowska: Przestrzenne zróżnicowanie kapitału ludzkiego w Polsce.....	503
Renata Wojciechowska: Schemat wiedzy naukowej w ekonomii.....	514
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Strukturalny wymiar kapitału społecznego w Polsce.....	522
Grażyna Wolska: CSR jako współczesna koncepcja prowadzenia działalności gospodarczej. Zaangażowanie w ideę CSR przedsiębiorstw w Polsce.	533
Anna Zielińska-Chmielewska: Ocena realizacji strategii finansowych wybranych giełdowych spółek mięsnych w latach 2005-2011.....	543
Mariusz Zieliński: Koncepcja CSR z perspektywy państwa i przedsiębiorstwa.....	552
Krzysztof Zmarzłowski: Czynniki różnicujące spożycie piwa w polskich gospodarstwach domowych w latach 1999-2008.....	561

Summaries

Łukasz Abramczuk, Konrad Jabłoński, Aldona Skarżyńska: The projection of profitability of cereals and oil rapeseed depending on the level of costs of cultivation and production results.....	21
Irena Augustyńska-Grzymek: Unemployment vs. emigration of rural population on the example of Pomorze and Mazury region.....	31

Ryszard Barczyk: Significance of transformation of commercial banks for shaping the morphology of credit cycles in Poland in the years 1998-2013	44
Nicoletta Baskiewicz: Zadania właściciela procesu w kolejnych etapach zarządzania procesami.....	55
Aneta Bernatowicz: Human resource management in the process of building a construction company's human capital.....	64
Agnieszka Bretyn: Household consumption in Poland in comparison to selected European Union countries.....	74
Kazimierz Cyran, Sławomir Dybka: Distribution of products against the background of other areas of using Internet in the food sector enterprises (eg. Podkarpackie Voivodeship).....	85
Sławomir Czetwertyński: The virtualization of information goods on the example of video on demand.....	96
Magdalena Czulowska, Marcin Żekało: Costs of feeding cows in farms specializing in milk production	104
Małgorzata Deszczka-Tarnowska: Microcredit market. Polish and German framework.....	114
Grzegorz Dybowski: Economic relationships in Polish poultry meat chain ..	124
Mateusz Folwarski: Analysis of dependencies of influence of selected variables on the level of remuneration of senior management in banks in chosen countries.....	133
Artur Grabowski: The economic impact of the Winter Olympic Games. Recommendation for Poland.....	143
Aleksander Grzelak, Angelika Dziubak: Wybrane problemy rozwoju gospodarczego Meksyku na początku XXI wieku	154
Marcin Halicki, Bogusław Ślusarczyk: Analiza wpływu internacjonalizacji gospodarek na proces zarządzania portfelem	164
Anna Horodecka: Homo oeconomicus, as the basis of economics. Criticism and alternatives	183
Żaklina Jabłońska, Piotr Jabłoński: The franchise business model in small and medium-sized food stores operating in Poland.....	194
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Modeling the energy market using modern forecasting methods.....	204
Michał Jurek: Business model of cooperative banks in Poland. Risks and challenges	214
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak: Multidimensional comparative analysis of regional development of western and eastern Poland.....	227
Janusz Kot, Ewa Kraska: Cooperation as part of the activities of companies located in clusters (on the example of Świętokrzyskie region).....	238
Andrzej Kowalczyk: Competitiveness of enterprises. Selected issues.....	250

Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: FDI effects on productivity. An alternative approach	261
Anna Kozłowska, Agnieszka Szczepkowska-Flis: The role of international integration in economic development. Analysis in the context of creative destruction.....	271
Hanna Kruk: Pollution heaven hypothesis. Theoretical approach	281
Anna Krzysztofek: New formula of Respect Index.....	292
Justyna Kujawska: DEA as a method for evaluating of non-medical health determinants.....	302
Paweł Kulpaka: M. Friedman permanent consumption model and Keynesian consumption functions. Empirical verification of the selected theories on the example of Poland	313
Wojciech Leoński: Benefits and costs connected with CSR in enterprises.....	322
Józef Łobocki: The role of local embeddedness under conditions of global economy.....	330
Agnieszka Łopatka: Analysis of social development, including sex indicator by Human Development Index in Poland.....	340
Aleksandra Majda: Źródła przewagi konkurencyjnej firm rodzinnych w Polsce i we Włoszech w czasach gospodarki opartej na wiedzy – analiza porównawcza	352
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz: Analysis of process and realization of activities implemented in IV axis “Leader” of RADP 2007-2013 ..	362
Anna Nowak, Agnieszka Kamińska, Monika Różańska-Boczula: Spatial differentiation of agriculture productive potential in Poland.....	372
Artur Ostromięcki, Dariusz Zajac, Andrzej Mantaj: The importance of land resources in non-agricultural business of farmers running additional non-agricultural business activity	381
Magdalena Ratalewska: Entrepreneurship in creative sectors.....	390
Jerzy Rembeza, Grzegorz Przekota: Seasonality of unemployment in EU countries.....	399
Agnieszka Skoczylas-Tworek: The internal control system as a strategic line of defence against corporate risk	408
Feliks Marek Stawarczyk: Minimum wages and employment. Theory and practice.....	418
Stanisław Swadźba: 10 years in the European Union. Polish economy against the background of the new member states.....	430
Piotr Szajner: Sugar market regime in the EU vs. oligopoly in Polish sugar .	440
Jarosław Szostak: Socio-economic growth as a rationale for the social market economy model.....	453
Monika Szyda: Economic determinants of e-commerce development in Poland	463

Piotr Urbanek: Long term incentives programs in the process of creation or destruction of shareholder value	472
Zuzanna Urbanowicz: Impact of monetary policy of the European Central Bank on price stability in the eurozone	482
Małgorzata Wachowska: The role of geographic proximity in knowledge acquisition. A study of patent citations	491
Tatiana Wiśniewska: Functioning of medical facilities in the context of Information and Communication Technology in the light of own research ..	502
Danuta Wiczak-Roszkowska: Spatial diversity of human capital in Poland	513
Renata Wojciechowska: Scientific knowledge scheme in economics	521
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Structural dimension of social capital in Poland	532
Grażyna Wolska: CSR as a modern concept of economic activity. CSR awareness in Poland	542
Anna Zielińska-Chmielewska: Assessment of financial strategies implementation of chosen stock meat enterprises in the period 2005-2011	551
Mariusz Zieliński: The concept of the CSR from the state and the company perspective	560
Krzysztof Zmarzłowski: Factors differentiating beer consumption in Polish households in the years 1999-2008.....	570

Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

e-mail: agnieszka_wojewodzka@sggw.pl

STRUKTURALNY WYMIAR KAPITAŁU SPOŁECZNEGO W POLSCE

Streszczenie: W artykule podjęto tematykę kapitału strukturalnego w Polsce, mierzonego liczbą organizacji oraz wskaźnikiem liczby organizacji przypadających na 10 tys. mieszkańców. Rozważania dotyczące tego komponentu kapitału społecznego prowadzono w ujęciu zarówno regionalnym (województwa), jak i lokalnym (powiaty). Na podstawie BDL GUS określono dysproporcje przestrzenne w latach 2005-2012 oraz różnice między miastem a wsią. Stwierdzono wyraźne zróżnicowanie regionalne w zakresie aktywności fundacji i organizacji społecznych. We wszystkich województwach odnotowano wzrost liczby fundacji i stowarzyszeń w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców zarówno w miastach, jak i na wsi. Na wsi wzrost był zdecydowanie większy niż w miastach, jednak poziom aktywności organizacji na wsi w porównaniu z miastem był zdecydowanie niższy.

Słowa kluczowe: kapitał społeczny, kapitał strukturalny, fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne, miasto, wieś.

DOI: 10.15611/pn.2014.347.50

1. Wstęp

Rozważania na temat funkcjonowania, liczby oraz aktywności organizacji, takich jak fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne, pojawiają się zwykle w kontekście problematyki kapitału społecznego, szczególnie w kwestii jego pomiaru.

Obecnie sama idea kapitału społecznego interesuje przedstawicieli różnych dyscyplin, w tym także ekonomistów, a pojęcie kapitału społecznego jest bardzo często przywoływane w literaturze [Wojewódzka 2006; Sarracino 2009; Klimowicz, Bokajło (red.) 2010; Wojewódzka-Wiewiórska 2011a; Skawińska (red.) 2012]. Znane jest głównie dzięki pracom badaczy, takich jak P. Bourdieu, J. Coleman i R. Putnam, chociaż współcześnie można spotkać bardzo różne jego ujęcia, co przekłada się na różnorodność interpretacji i wielość definicji [Czapiński 2013]. To z kolei skutkuje trudnościami w operacjonalizacji kapitału społecznego, szczególnie w zakresie pomiaru tej niematerialnej formy kapitału. Mimo niejednoznaczności pojęciowej i sto-

sowania różnych podejść badawczych, istnieje zgodność, że stanowi on nowoczesny czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego, zwiększający efektywność wykorzystania twardych czynników rozwoju [Antoci, Sabatini, Sodini 2009; Wojewódzka-Wiewiórska 2011b, Skawińska (red.) 2012]. Zaliczany jest do endogenicznych czynników rozwoju w skali lokalnej i regionalnej [Kłodziński 2003; Wojewódzka 2006; Heffner 2007; Strzelecki (red.) 2011; Wojewódzka-Wiewiórska 2011c].

Kapitał społeczny opisuje związki między ludźmi – więzi społeczne, normy wzajemności oraz wzajemne zaufanie, i opiera się na chęci współdziałania. Kapitał społeczny to zestaw nieformalnych wartości i norm etycznych wspólnych dla członków pewnej grupy ludzi, który umożliwia im skuteczną współpracę w osiągnięciu zamierzonych celów. Członkowie określonej grupy, wiedząc, że pozostali będą postępować wobec nich rzetelnie i uczciwie, darzą się zaufaniem, co w konsekwencji zwiększa wydajność funkcjonowania grupy czy instytucji [Fukuyama 2003]. Kapitał społeczny bazuje na cechach społecznych i tworzy się wtedy, gdy określone działania są akceptowane przez większość grupy. Na kapitał społeczny składają się więzi zaufania, lojalności, solidarności, co znajduje odzwierciedlenie w samoorganizowaniu i samorządności, głównie w ramach dobrowolnych stowarzyszeń.

Prowadząc badania nad kapitałem społecznym w Polsce, szczególnie obejmujące jego pomiar, należy zdawać sobie sprawę z konieczności stosowania podejścia zindywidualizowanego, co oznacza brak możliwości pełnego wykorzystania podejść badawczych stosowanych w innych krajach. Na zdolności do samoorganizowania się mieszkańców wpływ mają uwarunkowania o różnym charakterze, które często są swoiste dla danego kraju, a nawet poszczególnych jego regionów. W przypadku Polski często brane są pod uwagę bardzo skomplikowane uwarunkowania natury historycznej, które w dużym stopniu wpłynęły na dzisiejszy poziom kapitału społecznego. Zaangażowanie społeczne determinowane było przez zaborców, różne religie, zmiany granic, system komunistyczny czy migracje, a wpływ i oddziaływanie tych czynników na budowę kapitału społecznego były zróżnicowane wewnątrznie między poszczególnymi częściami kraju.

Pomiar kapitału społecznego jest szczególnie ważny z ekonomicznego punktu widzenia i ma znaczenie dla rozwoju samej koncepcji oraz możliwości jej implementacji w praktyce. Określenie poziomu kapitału społecznego napotyka szereg trudności [Theiss 2005; Łopaciuk-Goncaryk 2012], które wynikają między innymi z mnogości definicji kapitału społecznego, typu rozpatrywanego kapitału społecznego, poziomu analizy oraz dostępności danych. Nie ma jak dotąd opracowanego precyzyjnego sposobu pomiaru kapitału społecznego, a zagadnienie stanowi przedmiot wielu dyskusji prowadzonych w literaturze.

W literaturze prezentowane są różne typy kapitału społecznego. Według ujęcia szerszego [Krishna, Uphoff 2002; Grootaert, Bastelaer 2002; Theiss 2005; Kaasa, Parts 2007] wyróżnić można następujące komponenty kapitału społecznego: strukturalny, regulatywny i behawioralny. W opracowaniu skoncentrowano się na wymiarze strukturalnym, który obejmuje organizacje społeczne, sieci społeczne, grupy,

struktury. Jednocześnie zaprezentowane w części empirycznej analizy nawiązują do dorobku Putnama, który kapitał społeczny odnosił do współdziałania osób i zaangażowania w różne inicjatywy, przede wszystkim lokalne.

Celem artykułu było określenie zróżnicowania aktywności organizacji pozarządowych w Polsce w ujęciu przestrzennym, czasowym oraz w relacji miasto i wieś¹. Źródłem danych jest Bank Danych Lokalnych – GUS. Analiza porównawcza uwzględnia ujęcie regionalne (poziom województw) oraz lokalne (poziom powiatów). Zakres czasowy badań obejmuje lata 2005-2013, a prowadzone w opracowaniu rozważania szczegółowe i ich osadzenie w czasie są podyktowane dostępnością danych z zakresu poruszanej problematyki w statystyce publicznej w Polsce.

2. Wyniki badań

Według danych rejestru REGON w Polsce w 2013 r. do rejestru wpisanych było 17 422 spółdzielni, 17 098 fundacji oraz 104 237 stowarzyszeń i organizacji społecznych (tab. 1). Spośród tych form prawnych dominowały w Polsce stowarzyszenia, zarówno na wsi, jak i w mieście (tab. 2). Na wsi w porównaniu z miastem stwierdzono niski udział fundacji (3,9%) w tej grupie podmiotów.

Tabela 1. Liczba wybranych form prawnych podmiotów wpisanych do rejestru REGON w Polsce*

Wyszczególnienie	2005	2010	2012	2013
Spółdzielnie	18 303	17 156	17 155	17 422
Fundacje	8 400	12 444	15 219	17 098
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	71 121	92 044	100 299	104 237
Razem	97 824	121 644	138 757	138 757

* Wybrane lata są istotne z punktu widzenia analiz prowadzonych w dalszej części opracowania.

Źródło: opracowanie własne.

Liczba spółdzielni w latach 2005-2013 uległa nieznacznemu zmniejszeniu, natomiast liczba fundacji wzrosła o 100%, a stowarzyszeń wzrosła prawie o połowę (o 46%). Na wsi działało 33,1% analizowanych podmiotów, przy czym 10,4% fundacji i 37% stowarzyszeń i innych organizacji społecznych.

W 2013 roku w porównaniu do roku 2005 liczba spółdzielni, fundacji i stowarzyszeń wzrosła o 42%. W roku 2010 aktywnie działało w Polsce 75 tys. organizacji – najwięcej (15,5%) miało swoją siedzibę w województwach mazowieckim, wielkopolskim (9,8%), małopolskim (9,1%) i śląskim (8,7%). Duża liczba organizacji w wymienionych województwach wynika w większości z dużej ich powierzchni

¹ Wykorzystano podział na gminy wiejskie, miejskie i miejsko-wiejskie oraz miasto i wieś (rozumiana jako gminy wiejskie i część wiejska w gminach miejsko-wiejskich).

oraz dużej liczby ludności. Najmniejszy udział miały województwa lubuskie i opolskie – odpowiednio 2,5 i 2,7%.

Tabela 2. Wybrane formy prawne podmiotów wpisane do rejestru REGON w Polsce w 2013 r.

Wyszczególnienie	Spółdzielnie	Fundacje	Stowarzyszenia i organizacje społeczne	Razem
Ogółem (szt.)	17 422	17 098	104 237	138 757
Miasto (szt.)	11 914	15 321	65 629	92 864
Wieś (szt.)	5 508	1 777	38 608	45 893
Podmioty zarejestrowane (szt.)	500	1 973	4 479	6 952
Podmioty wyrejestrowane (szt.)	210	99	539	848
Miasto (%)	68,4	89,6	63	66,9
Wieś (%)	31,6	10,4	37	33,1

Źródło: opracowanie własne.

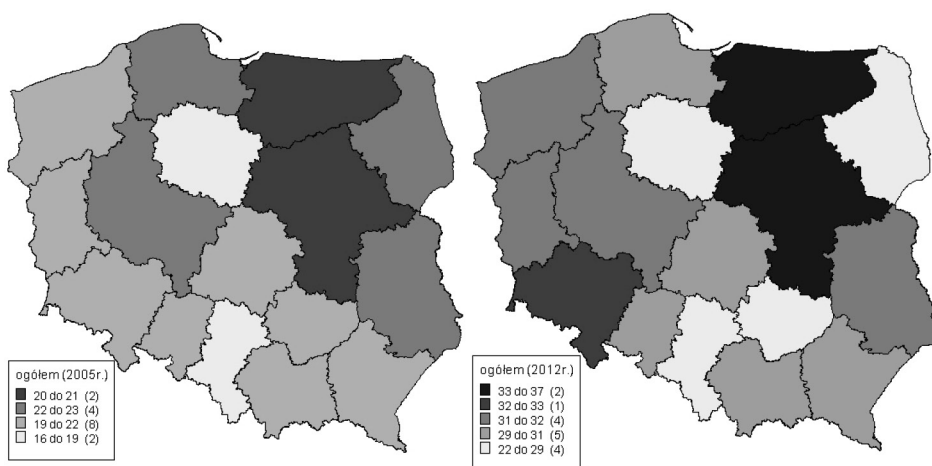
Analizowano także działanie aktywnych fundacji i stowarzyszeń w zależności od charakteru gminy. Rozpatrując gminy miejskie w Polsce (organizacje w gminach miejskich w Polsce = 100%), w 2010 r. stwierdzono, że największy udział miały organizacje z województw mazowieckiego (21%) i śląskiego (13%). Biorąc pod uwagę gminy wiejskie, należy stwierdzić, że w strukturze organizacji w Polsce największy udział był w przypadku województw: mazowieckiego (13%), małopolskiego (11%) oraz wielkopolskiego i lubelskiego (po 10%). W gminach miejsko-wiejskich największy udział miały organizacje z województwa wielkopolskiego (17%) i małopolskiego (10%).

Biorąc pod uwagę rodzaj aktywnych organizacji (fundacja czy stowarzyszenie), stwierdzono, że w strukturze poszczególnych województw zdecydowanie przeważały stowarzyszenia i organizacje społeczne. Największy udział fundacji był w 2010 r. w województwie mazowieckim (21,1%), a najmniejszy w podkarpackim (3,2%) i opolskim (3,6%). W kategorii stowarzyszenia i organizacje społeczne wyróżniono stowarzyszenia kultury fizycznej, straże pożarne, koła łowieckie i inne. Największa liczba fundacji przypadała na województwo mazowieckie (4,7 w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców), stowarzyszeń kultury fizycznej najwięcej było w województwie podkarpackim (6,8 na 10 tys.), ochotniczych straży pożarnych w lubelskim i świętokrzyskim (odpowiednio 7,2 i 6,1 na 10 tys.), a kół łowieckich w województwie lubuskim (1,1 na 10 tys.). Analizując organizacje według typów, stwierdzono, że straże pożarne dominowały w strukturze województw lubelskiego i świętokrzyskiego, stanowiąc jedną trzecią wszystkich organizacji w województwie, koła łowieckie wyróżniają się w województwie lubuskim.

W prowadzonych analizach szczególnie wyróżniało się województwo mazowieckie, co może być spowodowane niekoniecznie wysoką aktywnością obywatelską mieszkańców województwa jako całości, ale obecnością Warszawy i zlokalizowanych w niej wielu organizacji ogólnopolskich.

3. Zróżnicowanie przestrzenne liczby organizacji

W celu pokazania zróżnicowania regionalnego aktywności organizacji wykorzystano wskaźnik w postaci liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców. Największa liczba jednostek w przeliczeniu na 10 tys. osób występowała w 2012 r. w województwach warmińsko-mazurskim, mazowieckim i dolnośląskim, a najmniejsza w kujawsko-pomorskim, podlaskim, śląskim i świętokrzyskim (rys. 1). Biorąc pod uwagę sytuację w 2005 r., stwierdzono wzrost wskaźnika we wszystkich regionach, przy czym największa poprawa wskaźnika miała miejsce w województwach: dolnośląskim, mazowieckim i zachodniopomorskim, a najmniejsza w śląskim i podlaskim.

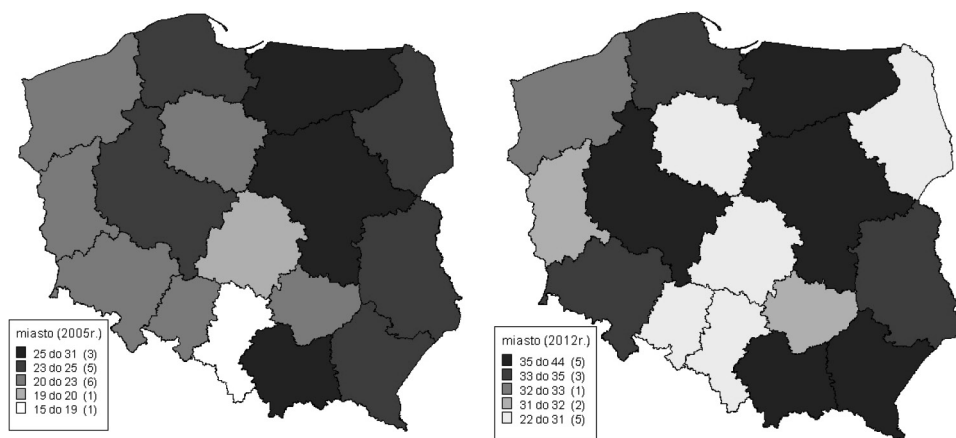

Rys. 1. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców według województw w 2005 i 2012 r.

Źródło: opracowanie własne.

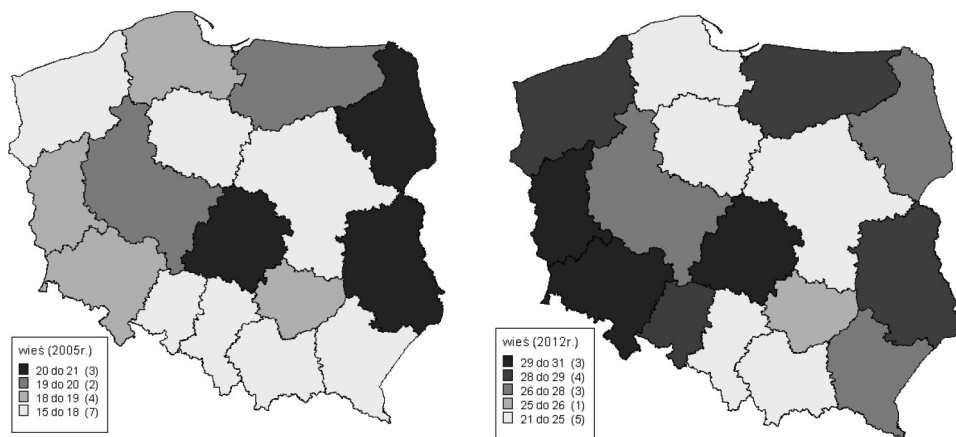
W miastach w analizowanym okresie nastąpił również znaczący wzrost liczby jednostek, w roku 2012 występowało większe zróżnicowanie regionalne niż w roku 2005 (rys. 2). Tylko 5 województw charakteryzowało się wskaźnikiem, którego wielkość zawierała się w przedziale z roku 2005. Biorąc pod uwagę zmiany wskaźnika w latach 2005-2012, stwierdzono w miastach analogiczną prawidłowość jak w województwach ogółem, tzn. największy wzrost charakteryzował województwo

mazowieckie (o 13 jednostek na 10 tys. mieszkańców), a najmniejszy śląskie i podlaskie. Śląskie pozostało wciąż najslabsze, choć do tej grupy dołączyły województwa: podlaskie, kujawsko-pomorskie, łódzkie i opolskie. Wciąż widoczny jest podział na bardziej aktywną wschodnią część Polski (poza województwem podlaskim) i mniej aktywną częścią zachodnią.

Rys. 2. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców w miastach według województw w 2005 i 2012 r.

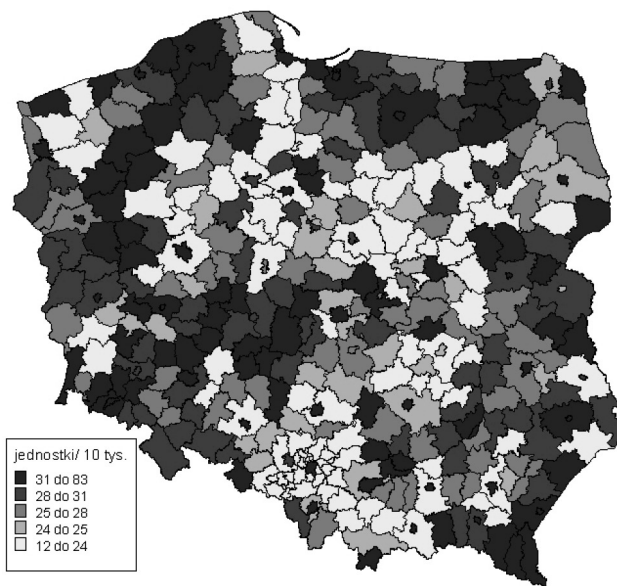
Źródło: opracowanie własne.

Rys. 3. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na wsi według województw w 2005 i 2012 r.

Źródło: opracowanie własne.

Nieziemiennie aktywność organizacji na wsi jest zdecydowanie mniejsza niż w miastach. Na wsi wskaźniki także zdecydowanie wzrosły, najbardziej w województwie lubuskim, dalej w dolnośląskim, zachodniopomorskim i opolskim (rys. 3). W konsekwencji spowodowało to wzmocnienie zachodniej części Polski. Najmniejszy wzrost wskaźnika wystąpił na wsi w województwach śląskim i małopolskim. W grupie województw o relatywnie najniższym wskaźniku pozostały województwa śląskie, małopolskie, mazowieckie oraz kujawsko-pomorskie, do którego dołączyło województwo pomorskie. Województwo łódzkie w obydwu analizowanych latach pozostało jako jedyne liderem ze względu na liczbę organizacji przypadających na 10 tys. mieszkańców (sytuacja odwrotna niż w mieście).

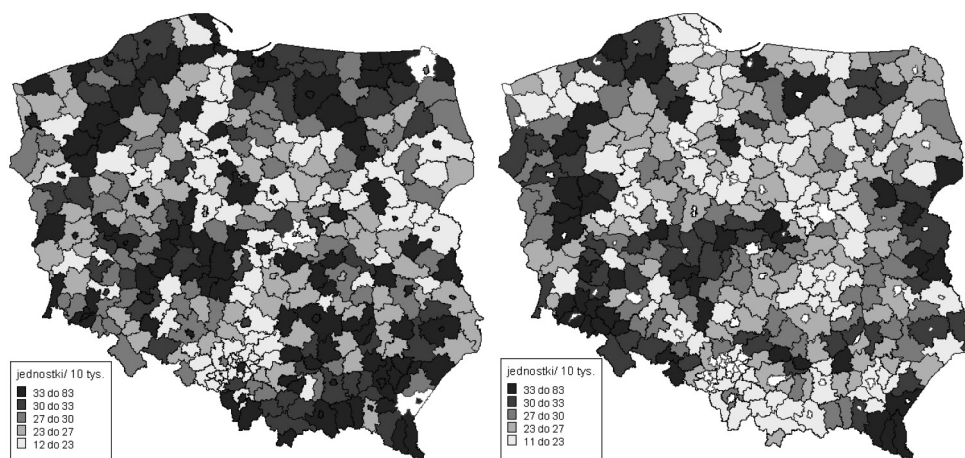

Rys. 4. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców w 2012 r. według powiatów

Źródło: opracowanie własne.

Stwierdzone wcześniej regionalne zróżnicowanie liczby fundacji i stowarzyszeń w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Polsce potwierdziło się również w ujęciu lokalnym, tj. w przekroju powiatów, zarówno w ujęciu ogólnym, jak i w podziale na miasto i wieś. Poza województwami warmińsko-mazurskim, lubelskim, lubuskim i dolnośląskim, które charakteryzowały się wysokimi wskaźnikami, brak jest jednorodnych województw, a układ ma charakter mozaikowy (rys. 4). Widoczne są skupiska powiatów o zbliżonych (wysokich lub niskich) wartościach wskaźnika. Poza wymienionymi województwami stosunkowo korzystnie wyróżniała się północno-zachodnia część kraju, południowa część województwa wielkopolskiego oraz

południowo-wschodnia część podkarpackiego. Zdecydowanie mozaikowy układ występował w województwie mazowieckim, gdzie dominowały powiaty o najniższej aktywności organizacji.

W analizie miast nie uwzględniono powiatów: skierniewickiego, przemyskiego i suwalskiego, na wsi wyłączono miasta na prawach powiatu.

Rys. 5. Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców według powiatów 2012 r. w podziale na miasto i wieś

Źródło: opracowanie własne.

Zróznicowanie wskaźników organizacji w miastach (rys. 5) było podobne do opisanego wcześniej dla powiatów ogółem, przy czym widać większą jednorodność południowo-wschodniej części Polski, gdzie wskaźniki miały stosunkowo wysoką wartość. W ujęciu dla wsi skupiska powiatów o wysokich wskaźnikach są mniejsze i rzadziej rozmieszczone na mapie. Wśród wyróżniających się powiatów (wskaźnik większy niż 40 organizacji) znajdują się powiaty: bieszczadzki, leski, międzychodzki, głubczycki, międzyrzecki, parczewski, złotoryjski, polkowicki i hajnowski. Zdecydowanie niekorzystnie w porównaniu z miastami wypadła południowa i północno-wschodnia część kraju, a korzystnie powiaty województwa łódzkiego.

4. Zakończenie

Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. W 2010 r. w Polsce działało aktywnie 75 tys. fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, najwięcej w województwie mazowieckim (15,5%), wielkopolskim (9,8%), małopolskim (9,1%) i śląskim (8,7%), najmniej w lubuskim (2,5%) i opolskim (2,7%). We wszystkich województwach przeważały stowarzyszenia

i organizacje społeczne nad fundacjami, stanowiąc powyżej 89% organizacji (jedynie w województwie mazowieckim odsetek fundacji wynosił 78,9%). Analizując organizacje według typów, stwierdzono, że straże pożarne dominują w strukturze województw lubelskiego i świętokrzyskiego, stanowiąc jedną trzecią wszystkich organizacji w województwie.

2. Największa liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. osób występowała w 2012 r. w województwach warmińsko-mazurskim, mazowieckim i dolnośląskim, a najmniejsza w kujawsko-pomorskim, podlaskim, śląskim i świętokrzyskim. W stosunku do 2005 r. stwierdzono występowanie znacznie większego regionalnego zróżnicowania w tym względzie.

3. Wszystkie regiony odnotowały wzrost liczby fundacji i stowarzyszeń w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w latach 2005-2012, zarówno w miastach, jak i na wsi. Na wsi wzrost był bardzo znaczący. Wciąż jednak poziom aktywności organizacji na wsi w porównywaniu z miastem jest zdecydowanie niższy, o czym świadczą wartości liczby organizacji na 10 tys. osób, które w 2012 r. na wsi zawierały się w przedziale od 21 do 31, podczas gdy w miastach od 22 do 44 jednostek. Należy jednak uwzględnić fakt, że specyficzną cechą samoorganizowania się mieszkańców wsi jest nieformalny charakter współdziałania, a co za tym idzie – nieuwzględnianie tego w statystyce.

4. Istniejące w Polsce regionalne zróżnicowanie liczby fundacji i stowarzyszeń w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców potwierdziło się również na poziomie lokalnym (poziom powiatów), w ujęciu ogólnym oraz w podziale na miasto i wieś. Poza województwami warmińsko-mazurskim, lubelskim, lubuskim i dolnośląskim, które charakteryzowały się względnie dużą aktywnością organizacji i jednorodnością, jeżeli chodzi o wartość wskaźnika w 2012 r., struktura pozostałych województw ma charakter mozaikowy.

5. Dostępne w polskiej statystyce publicznej dane w zakresie poruszanej problematyki są bardzo ograniczone, brak jest poszczególnych kategorii danych, nie ma zachowanej ciągłości czasowej w dostępie do danych. Ponadto szczątkowość danych występuje niezależnie od poziomu rozważań (skala lokalna i regionalna) i dotyczy także kategorii miasto-wieś. Taka sytuacja znacznie utrudnia działania badawcze i przekłada się na trudności w identyfikacji aktywnie działających organizacji i zmian w czasie w tym względzie. Często jako źródło danych wykorzystuje się rejestr REGON, który, mimo obowiązku wpisu organizacji do rejestru, jest rzadko aktualizowany, co skutkuje tym, że wpisane są podmioty, które w rzeczywistości nie funkcjonują. W związku z tym istnieje praktyczna konieczność łączenia danych z różnych źródeł, gdzie szczególnie ważne miejsce zajmują badania pogłębione, opisujące szczegółowo uwarunkowania i sposób działania różnych organizacji, będących wyrazem samoorganizacji się mieszkańców.

Literatura

- Antoci A., Sabatini F., Sodini M., 2009, *Fragility of Social Capital*, University of Siena, s. 1-8.
- Bank Danych Lokalnych, GUS, 2005-2013, www.stat.gov.pl (14.04.2014).
- Czapiński J., 2013, *Stan społeczeństwa obywatelskiego. Kapitał społeczny*, [w:] *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, J. Czapiński, T. Panek (red.), Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa, s. 285-297.
- Fukuyama F., 2003, *Kapitał społeczny*, [w:] L.E. Harrisom, S.P. Huntington (red.), *Kultura ma znaczenie*, Zysk i S-ka, Poznań.
- Grootaert Ch., Bastelaer Th. van., 2002, *Conclusion: Measuring Impact and Drawing Policy Implications*, [w:] Ch. Grootaert, Th. Van Bastelaer, *The Role of Social Capital in Development. An Empirical Assessment*, Cambridge University Press.
- Heffner K., 2007, *Rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich. Definicje – uwarunkowania – zależności – czynniki – skutki. Badania zróżnicowania rozwoju obszarów wiejskich*, [w:] A. Rosner (red.), *Zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich a zróżnicowanie dynamiki przemian*, IRWiR PAN, Warszawa.
- Kaasa A., Parts E., 2007, *Individual- Level Determinants of Social Capital in Europe: Differences Between Country Groups*, Tartu University Press, Tartu.
- Klimowicz M., Bokajło W. (red.), 2010, *Kapitał społeczny – interpretacje, impresje, operacjonalizacja*, Wydawnictwo Fachowe CeDeWu.pl, Warszawa.
- Kłodziński M., 2003, *Kapitał społeczny jako podstawowy czynnik różnicujący stopień rozwoju gospodarczo-społecznego gmin wiejskich*, [w:] M. Adamowicz (red.), *Strategie rozwoju lokalnego. Aspekty instytucjonalne*, Tom I, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Krishna A., Uphoff N., 2002, *Mapping and Measuring Social Capital Trough Assessment of Collective Action to Conserve and Develop Watersheds in Rajasthan, India*, [w:] Ch. Grootaert, Th. Van Bastelaer, *The Role of Social Capital in Development. An Empirical Assessment*, Cambridge University Press.
- Łopaciuk-Gonczaryk B., 2012, *Mierzenie kapitału społecznego*, *Gospodarka Narodowa*, nr 1-2, s. 1-23.
- Sarracino F., 2009, *Social Capital and Subjective Well-Being trends: Evidence from 11 European countries*, University of Siena.
- Skawińska E. (red.), 2012, *Kapitał społeczny w rozwoju regionu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Strzelecki Z. (red.), 2011, *Gospodarka regionalna i lokalna w Polsce. Czynniki i bariery*, Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie, Warszawa.
- Theiss M., 2005, *Operacjonalizacja kapitału społecznego w badaniach empirycznych*, [w:] *Kapitał społeczny we wspólnotach*, H. Januszek. (red.), Wyd. AE w Poznaniu, Poznań.
- Wojewódzka A., 2006, *Znaczenie kapitału społecznego w rozwoju lokalnym*, [w:] M. Adamowicz (red.), *Samorzędy i społeczności lokalne w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich*, SGGW, Warszawa.
- Wojewódzka-Wiewiórska A., 2011a, *Determinants of Rural Areas Development in the Theory*, [w:] *Development Prospects of Rural Areas Lagging Behind in the CEE Region, Conference Proceeding*, L. Villanyi, Godollo.
- Wojewódzka-Wiewiórska A., 2011b, *Potrzeba budowy kapitału społecznego na wsi*, *Wiś Jutra*, nr 11/12 (160/161), s. 17-18.
- Wojewódzka-Wiewiórska A., 2011c, *Social capital as an endogenous factor of local development*, *Roczniki Naukowe SERiA*, tom XIII, zeszyt 6, Warszawa-Poznań-Wrocław.

STRUCTURAL DIMENSION OF SOCIAL CAPITAL IN POLAND

Summary: The article discusses the issues of structural capital in Poland, measured by the number of the organization and an indicator of the number of organizations per 10 thousand inhabitants at the regional and local level. Based on Local Data Bank spatial disparities and the differences between city and rural areas in 2005-2012 were determined. Clear regional differences in terms of the activity of foundations and social organizations were found. In all voivodeships there was observed an increase in the number of foundations and associations per 10 thousand inhabitants, both in cities and in rural areas. In rural areas the increase was much greater but still the activity of the organizations was lower than in the cities.

Keywords: social capital, structural capital, foundations, associations and social organizations, city, rural areas.